

STORTINGET

Representantforslag 251 S

(2020–2021)

fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Mona Fagerås og Freddy André Øvstegård

Dokument 8:251 S (2020–2021)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Mona Fagerås og Freddy André Øvstegård om en sterk og uavhengig kulturforvaltning

Til Stortinget

Bakgrunn

Norge har en sterk og unik kulturforvaltning. Norsk kulturråd har siden opprettelsen blitt bygget ut og fått utvidet sitt mandat og med det styrket det norske kulturlivet. Uavhengigheten til Kulturrådet og prinsippet om armlengdes avstand og avgjørelser tatt på kunst- og kulturfaglig bakgrunn sikrer et sterkt, mangfoldig og uavhengig kulturliv. De siste årene har man sett et kulturliv under press og en situasjon der Kulturrådet har vært nødt til å kutte i tildelinger. Samtidig har det kommet en rekke nye ordninger og etater til, uten at det er klart hvordan disse knytter seg til den eksisterende kulturforvaltningen. Eksempler på dette er omleggingen av Rikskonsertene til Kulturtanken, satsingen på kultur som næring og gaveforsterkningsordningen.

I kulturmeldingen, jf. Meld. St. 8 (2018–2019), ble det varslet en gjennomgang av Kulturrådets oppgaver, uten en videre spesifisering av dette, og i statsbudsjettet for 2021 ble det foreslått en rekke flyttinger og endringer av poster uten at tilskuddsmottakerne det gjaldt, var informert i forkant. Det var heller ikke lagt opp til en debatt om retning og prioriteringer på endringene. Flere av endringene ble rettet opp av regjeringen selv, da det viste seg at dette var et hastverksarbeid, men langt de fleste endringene ble stående.

Behovet for en opprydning i kulturforvaltningen har vært der lenge. En slik opprydning må gjøres gjennom en åpen og grundig prosess, der ulike løsninger utredes, og der kulturfeltet selv inkluderes. Det grunnleggende i en slik prosess må være å styrke prinsippet om armlengdes avstand i kulturforvaltningen, sikre en tydeligere rollefordeling og sikre åpenhet om politiske prioriteringer og nødvendige direktoratsoppgaver. Det er bred enighet om at det er et behov for å rydde opp, både politisk og i kunstfeltet. Dessverre ser man nå at en omstrukturering i Kulturrådet og oppgaveflyttinger er i gang uten at dette er forankret i politiske prosesser. Særlig er forslagsstillerne opptatt av at Kulturfondet ikke skal miste noe av sin uavhengige stilling hva gjelder kunstfaglige vurderinger. Like viktig er det å sikre de profesjonelle kunstinstitusjonenes faglige uavhengighet.

Forslagsstillerne mener det er nødvendig å utrede en omorganisering av kulturforvaltningen der blant annet en deling av dagens kulturråd vurderes. Det er avgjørende at Stortinget og kulturfeltet selv få sette premissene for eventuelle endringer. Målet for omorganiseringen som foreslås utredet, er todelt. På den ene siden: Å styrke åpenhet, maktfordeling og prinsippet om armlengdes avstand gjennom et fritt og mer selvstendig kulturråd som ikke er underlagt direktoratsstyring. På den andre siden: Et enda rikere kulturtilbud i hele landet gjennom en sterkere kommunal og statlig kulturforvaltning som kan gi kulturfeltet mer kraft i konkurransen mot andre sektorer.

Forslagene, særlig om å skille armlengdesoppgavene og direktoratsoppgavene i Kulturrådet og om å endre Kulturtanken, er ikke en forhåndsfasit, men mulige skisser som må inkluderes i utredningene.

Både nasjonalt, regionalt og lokalt står den kulturpolitiske forvaltningen svakere enn andre politiske områder. Nasjonalt er det i hovedsak kun et (i forhold til de andre departementene) lite og svakt kulturdepartement, uten et klart direktorat under seg. Kulturrådet og Kulturtanken forvalter stadig flere oppgaver på vegne av departementet, men denne utviklingen er lite forankret i sektoren. Lokalt er det store variasjoner, og mange kommuner har hverken kommunale kulturplaner eller kultursjefer.

Forslaget om en deling mellom armlengdesoppgaver og direktoratsoppgaver er ikke nytt. I rapporten Gjennomgang av Norsk kulturråd fra 2014 har Sigrid Røyseng en mindretallsmerknad der hun viser til at det kan være klokt med et skille. Hun skriver blant annet:

«Mindretallet mener at både armlengdesoppgaver og direktoratsoppgaver spiller viktige og legitime roller i kulturpolitikken, og at disse oppgavens funksjon best blir realisert om det er et tydelig skille mellom dem. Mens armlengdesoppgaver forutsetter en prinsipiell og reell uavhengighet av politiske myndigheter, forutsetter direktoratsoppgaver at det organet som utfører dem er underlagt direkte styring fra Kulturdepartementet. Dagens organisering betyr at Kulturrådets fagadministrasjon på den ene siden skal tilrettelegge for å utøve kunst- og kulturfaglig skjønn og på den andre siden skal sørge for at politiske beslutninger blir iverksatt. Slik har Kulturrådets fagadministrasjon en dobbeltrolle som gir svært ulik retning til det daglige arbeidet.»

Og:

«Det er fullt tenkelig at Kulturdepartementet i framtiden vil overføre flere direktoratsoppgaver til Kulturrådet. I så fall kan den innebygde spenningen som ligger i dobbeltrollen til Kulturrådets fagadministrasjon forsterkes. Denne dobbeltrollen medfører tap av transparens.»

Gjennom behandlingen av statsbudsjettet for 2021 og ved departementets flyttinger og endringer av posten ser man at bekymringen til Sigrid Røyseng fra 2014 gjør seg gjeldende. Kulturrådet får stadig nye direktoratsoppgaver, og det er nå på tide å gjøre en ny vurdering av hvordan man kan sikre et fritt og uavhengig kulturråd, skilt fra en mer rendyrket direktoratslinje i en separat organisasjon. De skjønnsmessige, kunstfaglige armlengdesoppgavene, altså både rådet for Norsk kulturfond, Fond for lyd og bilde og Statens kunstnerstipend, skal forbli i et sterkere og mer selvstendig kulturråd.

Dette åpner for å legge de nødvendige direktoratsfunksjonene til en separat organisasjon og om nødvendig styrke disse funksjonene for å sikre mer lokal kunst og kultur. Å innhente kunnskapsgrunnlag for politikken som føres, følge opp den kommunale kulturpolitiske forvaltningen gjennom veiledere og retningslinjer samt forvalte tilskudd som ikke egner seg for departementet eller Kulturrådet, er bare noen eksempler. Den frie kul-

turforskningen må sikres gjennom disse endringene, gjennom for eksempel å opprette et eget forskningscenter for kultursektorforskning. Det er viktig at kunstinstitusjonenes selvstendighet ivaretas selv om de nødvendige direktoratsfunksjonene styrkes, altså betyr ikke dette forslaget at forslagsstillerne ønsker å legge tilskudd til institusjonene under et direktorat.

En ny vurdering av Kulturrådet bør også sees i sammenheng med den fremtidige utviklingen av Kulturtanken og Den kulturelle skolesekken. Flere har stilt spørsmål om hvorvidt Kulturtanken er den beste måten å bruke ressursene på for å styrke Den kulturelle skolesekken. Samtidig ser man en tendens der oppgaver og ansvar knyttet til profesjonelt kulturtilbud for barn og unge skal skilles ut fra Kulturrådet og flyttes til Kulturtanken.

Et alternativ til denne utviklingen er å samle direktorats- og etatsfunksjoner i en ny separat direktoratsorganisasjon, inkludert nasjonale oppgaver knyttet til Den kulturelle skolesekken, å opprette flere virksomheter etter modell av Scenekunstbruket for å ivareta kvaliteten i skolesekken, og å se til at fylkene får ansvar og ressurser for å utvikle skolesekken videre. En mer «nedenifra og opp»-modell for skolesekken, slik intensjonene med ordningen har vært. Samtidig kan Kulturrådet og/eller et separat direktorat overta nødvendige direktoratsoppgaver som i dag flyttes til Kulturtanken.

Samtidig ønsker forslagsstillerne å foreslå skjerper i kulturloven for å styrke prinsippet om armlengdes avstand og den lokale kulturpolitiske infrastrukturen. Kravene som skal stilles, er overordnede minimumskrav til forvaltning som kommunene kan løse på ulike måter.

Alle de organisatoriske endringene som forslagsstillerne ønsker å utrede, må gjøres i tett dialog med feltet og de ansatte.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med en sak om mulige endringer i kulturforvaltningen, inkludert å skille Kulturrådet i to funksjoner, slik at armlengdesoppgavene og direktoratsoppgavene ivaretas i hver sine separate organisasjoner. Målet for eventuell endring er å styrke selvstendigheten, åpenheten og prinsippet om armlengdes avstand for Kulturrådet, å styrke nødvendige direktoratsfunksjoner og å ivareta kunstinstitusjonenes selvstendighet.
2. Stortinget ber regjeringen utrede en kraftig styrking av Norsk kulturfond, både organisatorisk og økono-

misk, og komme med forslag til områder som trenger mer midler og/eller kompetanse.

3. Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med en sak om å opprette et forskningssenter for kultursektorforskning.
4. Stortinget ber regjeringen utrede Kulturtankens rolle og videre drift i samsvar med en ny struktur for Kulturrådet og et direktorat, med vekt på å styrke Den kulturelle skolesekken. Utredningen må inkludere en vurdering av å legge nasjonale oppgaver knyttet til Den kulturelle skolesekken til Kulturrå-

det/direktoratet, om modeller som Scenekunstbruket kan utvides til flere kulturuttrykk i samarbeid med de aktuelle feltene, og hvordan fylkenes ansvar og ressurser kan økes for å styrke skolesekkens tilbud.

5. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om en endring av kulturloven der det stilles krav til kulturpolitisk forvaltning i kommunene, inkludert krav til en kommunedelplan om kultur, og der prinsippet om armlengdes avstand lovfestes for alle forvaltningsnivåer.

8. april 2021

Karin Andersen

Mona Fagerås

Freddy André Øvstegård

